Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 11 luvun muuttamisesta (HE 47/2025)

Lähtökohdat

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia siten, että rikoslain sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan koskevaan lukuun lisättäisiin vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämistä koskeva rangaistussäännös. Tähän rikokseen syyllistyisi se, joka julkisesti kieltää, puolustelee tai vakavasti vähättelee tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteamaa joukkotuhontaa, rikosta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikosta tai sotarikosta tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevassa säännöksessä tarkoitettua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan ja häiritsemään yleistä järjestystä. Rikokseen sovellettaisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä.

Ehdotettu laki perustuu Euroopan unionin neuvoston rasismin ja muukalaisvihan torjumista koskevaan puitepäätökseen ja sitä koskevaan Euroopan komission Suomea vastaan aloittamaan rikkomusmenettelyyn sekä Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen 1 lisäpöytäkirjan määräyksiin.

Sääntelyn tausta ja tarve

Euroopan unionin neuvoston puitepäätös 2008/913/YOS rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin (jäljempänä ”puitepäätös”) on tehty 28.11.2008. Jäsenvaltioiden oli saatettava puitepäätös osaksi kansallista lainsäädäntöään viimeistään 28.11.2010. Lisäksi useissa Suomea sitovissa kansainvälisissä yleissopimuksissa on määräyksiä, jotka velvoittavat kriminalisoimaan rotusyrjinnän ja rasismin sekä rodulliseen ylemmyyteen perustuvan, vihaa tai väkivaltaa tiettyjä ryhmiä tai yksilöitä kohtaan lietsovan käyttäytymisen. Niitä on myöhemmin täydennetty erityisesti holokaustin ja muiden vakavien kansainvälisten rikosten kieltämisen kriminalisointia koskevilla määräyan ksillä.

Suomen lainsäädäntö saatettiin vastaamaan puitepäätöksen vaatimuksia ja muitakin kansainvälisiä velvoitteita hallituksen esitykseen HE 317/2010 vp perustuvilla lainsäädännön muutoksilla ja täydennyksillä, jotka koskivat muun muassa kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevaa rangaistussääntelyä (511/2011).

Euroopan komissio antoi vuonna 2014 kertomuksen Euroopan parlamentille ja neuvostolle puitepäätöksen täytäntöönpanosta (COM(2014) 27 final). Se katsoi, että monet maat, mukaan lukien Suomi ja Ruotsi, eivät olleet panneet asianmukaisesti täytäntöön kaikkia puitepäätöksen määräyksiä.

Helmikuussa 2021 komissio käynnisti Suomea vastaan rikkomusmenettelyn puitepäätöksen täytäntöönpanosta. Komission näkemyksen mukaan muun muassa puitepäätöksessä tarkoitettu joukkotuhonnan ja muiden ihmisyyttä vastaan tehtyjen rikosten kieltäminen on Suomen rikoslainsäädännössä puutteellisesti kriminalisoitu. Tammikuussa 2023 komissio lähetti Suomelle asiasta toisen virallisen huomautuksen.

Elokuussa 2023 valtioneuvosto antoi eduskunnalle tiedonannon yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa (VNT 2/2023 vp). Tiedonannon mukaan holokaustin kielto kriminalisoidaan (18 kohta).

Holokaustin ja muiden vastaavankaltaisten vakavien rikosten kieltämisrikoksen osalta suojeltavana oikeushyvänä voidaan pitää ainakin ihmisarvoa, tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä, identiteettiä sekä jossain määrin myös yleistä järjestystä. Suojeltaviin oikeushyviin liityy myös uskonnonvapauttakoskevia näkökohtia. Suomen valtiolla on perustuslain 22 §:n perusteella velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Ihmisoikeuksien toteutumisen

turvaamisevelvollisuus perustuu myös Suomen ratifioimiin ihmisoikeussopimuksiin. Kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta kriminalisoinnille on hyväksyttävä syy.

Esitetty kriminalisointi ja sen suhde perus- ja ihmisoikeuksiin

Esitetty kriminalisointi kuluu seuraavasti:

> 10 b §
>
> *Vakavan kansainvälisen rikoksen kieltäminen*
>
> Joka julkisesti kieltää, puolustelee tai vakavasti vähättelee tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteamaa joukkotuhontaa, rikosta ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikosta tai sotarikosta tavalla, joka on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan 10 §:ssä tarkoitettua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan ja häiritsemään yleistä järjestystä, on tuomittava vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Kriminalisointiehdotusta on ensinnäkin arvioitava perus- ja ihmisoikeutena turvatun sananvapauden kannalta. Sananvapaus on turvattu perustuslain 12 §:ssä, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklassa sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 11 artiklassa. Siihen kuuluu yhtä lailla oikeus *ilmaista* erilaisia tietoja mielipiteitä ja viestejä kuin myös oikeus *vastaanottaa* niitä.

Perustuslain 12 §:n sananvapaussäännöksen keskeisenä tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus sekä mahdollisuus vallankäytön julkiseen kritiikkiin. Ydinajatukseltaan sananvapautta voidaan pitää poliittisena perusoikeutena. Sananvapaus ei kuitenkaan rajoitu vain poliittisiin ilmaisuihin, vaan sen piiriin on totunnaisesti luettu muunkin tyyppiset ilmaisut niiden sisällöstä riippumatta. Sananvapaus antaa yleisesti turvaa erilaisille luovan toiminnan ja itseilmaisun muodoille (HE 309/1993, esim. PeVL 4/2022).

Ydinajatukseltaan sananvapautta on perinteisesti pidetty ennen muuta poliittisena perusoikeutena (PeVL19/1998 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta on korostanut poliittisen sananvapauden laajuutta ja todennut, että siihen puuttumiselle tulee asettaa painavat perusteet ja puuttumisen tulee toteutua vain harvinaisissa tilanteissa, joissa puuttumiselle on hyväksyttävät perusteet (PeVM 21/2020 vp, s. 6). Sananvapaus kattaa kuitenkin myös muunlaiset ilmaisusisällöt, kuten tieteen, taiteen, viihteen ja markkinoinnin. Sananvapauden ulottuvuuksia ei tulekaan tulkita liian kapeasti (esim. HE 309/1993 s. 27–28 ja 57 sekä PeVL 52/2010 vp, s. 2)

Sananvapaus ei estä siihen sisältyvien oikeuksien rajoittamista jälkikäteiseen valvontaan perustuvan sääntelyn keinoin, kunhan sääntely täyttää perusoikeusrajoituksilta edellytettävät yleiset vaatimukset. Rajoitusten tulee olla mm. täsmällisiä ja oikeasuhtaisia, eikä niillä saa puuttua perusoikeuden ytimeen. Esimerkiksi pitkälle menevät väljät poliittisen ilmaisuvapauden käytön kriminalisoinnit voivat olla sananvapauden kannalta ongelmallisia (PeVL 20/2021 ja runsas aikaisempi PeV:n käytäntö, esim. PevPeVL 40/2017 vp, s. 2, PeVL 26/2002 vp, s. 2, HE 309/1993, s. 57). Perustuslakivaliokunta on korostanut erityisesti poliittisen sananvapauden laajuutta ja todennut, että siihen puuttumiselle tulee asettaa painavat perusteet ja puuttumisen tulee toteutua vain harvinaisissa tilanteissa, joissa puuttumiselle on hyväksyttävät perusteet (ks. myös PeVL 1/2022 vp, kappale 20 ja PeVM 21/2020 vp, s. 6). Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 52/2014 s. 4 korostanut vihapuheen torjumisen tärkeyttä.

Sananvapautta voidaan rajoittaa helpommin, kun kyse ei ole sen ydinalueeseen kohdistuvasta rajoituksesta. Esimerkiksi mainontaan ja markkinointiin voidaan kohdistaa pidemmälle meneviä rajoituksia kuin sananvapauden sisällöllisellä ydinalueella olisi mahdollista. Toisaalta myös mainontaa ja markkinointia koskevan sääntelyn tulee täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailta vaadittavat yleiset edellytykset (esim. PeVL 54/2006 vp, s. 2 ja siinä mainitut valiokunnan lausunnot PeVL 19/2002 vp, s. 3, PeVL 9/2004 vp, s. 7 ja PeVL 37/2005 vp, s. 4, samoin PeVL 40/2017 vp, s. 4, PeVL 18/ 2014 vp, s. 3/II, PeVL 6/2012 vp, s. 2/I ja PeVL 3/2010 vp, s. 2/I).

Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi lausunnossaan 30/2017 vp (s. 4) painottanut sitä, että ”sananvapaudelle asetettavien rajoitusten on oltava välttämättömiä, täsmällisesti rajattuja ja syrjimättömiä. Perusoikeusrajoitus ei voi olla tarkoitukseensa soveltuva ja siten välttämätön,

jos sillä ei edes periaatteessa voida saavuttaa sen perusteena olevaa hyväksyttävää tavoitetta (PeVL 55/2016 vp, s. 4–5, PeVL 5/2009 vp, s. 3/II ja PeVL 30/2017 s. 4)".

Hallituksen esityksessä 47/2025 on perusteellisesti tehty selkoa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä, jonka mukaan holokaustin kieltäminen tai muun vastaavan vakavan rikoksen kieltäminen tai vähättely on ollut sananvapauden sallittu rajoitusperuste tai jopa oikeuden väärinkäyttöä koskeva peruste, jolloin ilmaisun ei Euroopan ihmisoikeussopimuksen 17 artiklan nojalla ole katsottu edes kuuluvan sananvapauden piiriin eikä punnintaa sen rajoittamiseksi siten ole tarvinnut tehdä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 17 artiklan mukaan ihmisoikeussopimuksen ei saa tulkita suovan oikeutta ryhtyä sellaiseen toimintaan tai tehdä sellaista tekoa, jonka tarkoituksena on tehdä tyhjäksi jokin sopimuksessa tunnustettu oikeus tai vapaus tai rajoittaa niitä enemmän kuin ihmisoikeussopimuksessa on sallittu. Myös Euroopan Unionin perusoikeuskirjan (POK) 54 artikla sisältää nimenomaisen oikeuksien väärinkäytön kiellon (ks. myös suojan tasoa koskeva 53 art.).

Vakavimmissa holokaustin tai vastaavan rikoksen kieltämistä, puolustelua tai vähättelytä koskevissa tilanteissa sananvapauteen vetoamista voitaneen myös kansallisen perusoikeusjärjestelmän kannalta pitää oikeuden väärinkäyttönä, koska sananvapauteen vetoaminen käsittäisi toisten ihmisten perus- ja ihmisoikeuksien vakavan loukkauksen. Jo perusoikeusjärjestelmän systemaattisesta luonteesta seuraa, ettei yhtä perusoikeutta voida käyttää perusteena toisen perusoikeuden mitätöimiseksi tai karkeaksi loukkaamiseksi. Oikeuksien väärinkäytön kiellon voidaan tulkita seuraavan myös PL 22 §:n mukaisesta turvaamisvelvollisuudesta osana perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten määrittämää oikeuksien järjestelmää. Myös korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2020:68 evännyt perusoikeuksiin vetoamisen oikeuden väärinkäytön perusteella.[1]

Ehdotettu rikostunnusmerkistö on perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaisesti määritelty täsmällisesti ja rangaistavuus edellyttää useiden tunnusmerkkien toteutumista. Ensinnäkin teon

[1] "vetoaminen yhdistymisvapauteen tai sananvapauteen parlamentaarisen demokratian alas ajamiseksi, kansallissosialistisen aatteen ajamiseksi taikka jonkin kansanryhmän solvaamisen tai panettelun oikeutukseksi on ensiksi mainittujen oikeuksien väärinkäyttöä, koska tavoitteena on kansanvaltaisten rakenteiden kumoaminen tai muiden perus- ja ihmisoikeuksien olennainen vähentäminen. PVL:n edellä mainitut tavoitteet ja toiminta eivät näin ollen saa yhdistymisvapauden tai sananvapauden suojaa." … "Kun PVL:n toiminta ei nauti yhdistymis- ja sananvapauden suojaa, tässä asiassa ei ole tarpeen arvioida sitä, onko yhdistyslaissa säädettyjen yhdistyksen lakkauttamisperusteiden soveltaminen PVL:n toimintaan perusoikeuksia rajoittavana sallittua."

on oltava julkinen, eli se tulee levittää suurehkon joukon saataville. Pienelle kuulija- tai katsojakunnalle esitetty lausuma ei voi täyttää tämän rikoksen tunnusmerkistöä.

> Tunnusmerkistön alussa olevan käsitteen "julkisesti" kaltaisia ilmauksia on muissakin laeissa; esimerkiksi RL 17 luvun 1 §:n mukaisessa julkisessa kehottamisessa rikokseen mainitaan "Joka joukkotiedotusvälinettä käyttäen tai julkisesti väkijoukossa taikka yleisesti tietoon saatetussa kirjoituksessa tai muussa esityksessä" ja kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevassa RL 11 luvun 10 §:ssä käytetään ilmausta "Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla".

Toisekseen edellytyksenä on tunnustetun kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteaman joukkotuhonnan, rikoksen ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksen tai sotarikoksen kieltäminen, puolustelu tai vakava vähättely.[2] Ilmaisujen kohteena olevan tapahtuman tulee siten olla sellainen, että se on Suomen tunnustaman kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisella ratkaisulla toteama, eikä kyse siten voi olla mistä tahansa väkivaltaisesta tapahtumasta.

Kolmanneksi, teon on oltava omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan 10 §:ssä tarkoitettua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan *ja* häiritsemään yleistä järjestystä. Tämä viimeinen tunnusmerkki rajaa säännöksen soveltamisalasta kieltämisen, puolustelun ja vakavan vähättelyn, joka ei yllytä väkivaltaan tai vihaan säännöksessä mainittua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan tai joka eivät ole omiaan häiritsemään yleistä järjestystä.

> Hallituksen esityksen 47/2025 s. 14 mukaan " Kieltämisrikoksen tulee puitepäätöksen mukaan liittyä ihmisryhmiin tai ryhmän jäseniin, jotka määritellään tiettyjen ominaisuuksien mukaan. Näitä ominaisuuksia ovat rotu, ihonväri, uskonto, syntyperä taikka kansallinen tai etninen alkuperä. Kieltämisrikos on luonteeltaan viharikos, mikä

[2] HE 47/2025: "Kieltämisrikoksen tekotavat ovat puitepäätöksen mukaan julkinen puolustelu, kieltäminen ja vakava vähätteleminen. Lisäpöytäkirjan mukaan näiden lisäksi myös hyväksyminen on yksi tekotavoista. "Puolustelu" on ilmaus, joka pyrkii oikeuttamaan puheena olevan vakavan teon tai katsoo sen olevan sallittua. Myös hyväksyvä suhtautuminen tekoon voi olla puolustelua. "Kieltäminen" taas on ilmaisu, joka kiistää kysymyksessä olevan teon tapahtumisen joko kokonaan tai osittain. Kieltäminen voi kohdistua myös teon tekotapaan tai teon kohteeseen. "Vakava vähätteleminen" puolestaan voi olla itse teon tai sen seurauksen tai merkityksen vähättelyä taikka teosta sen uhreille aiheutuneen kärsimyksen vähättelyä. "Hyväksyminen" tarkoittaa joko teon nimenomaista hyväksymistä sanallisesti tai sanattomasti. Se voi myös tarkoittaa selvästi väärän tiedon oikaisematta jättämistä."

näkyy siinä, että kieltämisteko tulee puitepäätöksen mukaan suorittaa tavalla, joka on omiaan yllyttämään vihaan tai väkivaltaan tällaista ryhmää tai sen jäsentä kohtaan. Puitepäätöksessä tarkoitetulla kieltämisteolla on siis sisäänrakennettu vihamotiivi. *Lisäksi teon tulee aiheuttaa tietynlainen asiaintila, eli mainitun ryhmän tai siihen kuuluvan henkilön on jouduttava jonkinasteiseen heihin kohdistuvan vihan tai väkivallan vaaraan*."(kursivointi lausunnon laatijan)

Hallituksen esityksessä 47/2025 s. 14 todetaan, että "Yleistä järjestystä vastaan tehdyille rikoksille on ominaista, että ne aiheuttavat yleensä pahennusta, mielipahaa tai ärtymystä siinä määrin, että viranomaisten edellytetään puuttuvan niihin (ks. HE6/1997 vp, s. 95). Yleistä järjestystä häiritsevät rikokset eivät välttämättä kohdistu välittömästi yksityiseen henkilöön, eikä niillä näin ole välttämättä asianomistajaa. "Yleinen järjestys" on arvostuksenvarainen ilmaisu, jolle voidaan antaa asiayhteydestä riippuen varsin erilaisia merkityssisältöjä. Sen sisältö voi muuttua myös ajan myötä yhteiskunnallisten olojen muuttuessa." Lisäksi hallituksen esityksessä s. 34 todetaan, että mikä tahansa internetissä tai sosiaalisessa mediassa esiintyvä asiattomuuksien huutelu ei vielä välttämättä täytä kysymyksessä olevan rikostunnusmerkkiä, ellei se ole vakavuudeltaan sellaista, että se tyypillisesti eli objektiivisesti arvioiden aiheuttaa pahennusta, mielipahaa tai ärtymystä laajemmankin yleisön kuin vain sen henkilön tai niiden henkilöiden keskuudessa, joita se suoraan koskee. Rangaistavuuden rajaamisella näin tarkennettaisiin tunnusmerkistöä ja turvattaisiin sananvapautta."

Ehdotetun rikostunnusmerkistön viimeinen tunnusmerkki, joka edellyttää kahta erilaista asiaintilaa ("on omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan 10 §:ssä tarkoitettua ryhmää tai sen jäsentä kohtaan *ja* häiritsemään yleistä järjestystä"), on niin rajatusti muotoiltu, että säännöksen soveltamisala tullee jäämään hyvin marginaaliseksi. Näin muotoiltuna säännös on kyllä sananvapauden kanssa hyvin yhteensopiva, mutta sen kieltämisrikoksen suojaamille oikeushyville antama suoja jäänee sen tarkkoja tunnusmerkkejä sisältävän muotoilun vuoksi niin vähäiseksi, että sen tehokkuutta voitaneen epäillä.

Teon on oltava myös tahallinen, joten vilpittömästi tosiasioista erehtynyt tai niistä tietämätön ei lähtökohtaisesti syyllisty kieltämisrikokseen (HE 47/2025 s. 13; ks. myös mts. 34).

Yhteenveto ja johtopäätökset

Kriminalisoinnilla rajoitetaan sananvapautta. Sananvapaudella on korostunut merkitys yhteiskunnallinen ja poliittisen keskustelun, sekä tieteen ja taiteen aloilla. Sananvapaus turvaa kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä olevan vapaan mielipiteenmuodoksen, avoimen ja julkisen keskustelun, joukkotiedotuksen vapaan kehityksen sekä mahdollisuuden vallankäytön julkiseen kritiikkiin (HE 309/1993 vp, s. 56). Kiihottamisrikosten kannalta merkitystä voi olla myös uskonnonvapaudella, johon kuuluu muun muassa oikeus ilmaista uskonnollinen vakaumuksensa (HE 309/1993 vp, s. 55).

Ehdotetulla kriminalisoinnilla turvattaisiin esimerkiksi perustuslain 6 §:ssä tarkoitettua yhdenvertaisuutta ja perustuslain 1 §:n 2 momentissa turvatun ihmisarvon loukkaamattomuutta. Esimerkiksi uhrin suojelu (ks. PeVL 6/2014 vp, s. 2) sekä tiettyjen heikommassa asemassa olevien ryhmien suojelu (ks. PeVL 17/2006 vp, s. 3/I) ovat perustuslakivaliokunnan käytännössä muodostaneet hyväksyttäviä perusteita harkita kriminalisointia. Ehdotuksessa on lisäksi kysymys puitepäätöksen täytäntöönpanon täydentämisestä Suomen jouduttua rikkomusmenettelyyn.

Koska kriminalisoinnilla turvataan muiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, sillä on hyväksyttävä peruste. Ehdotetun säännöksen sananvapauteen kohdistuvat rajoitukset ovat täsmällisesti ja melko kapeasti rajatut, ja rangaistuksena on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta, joten myös suhteellisuusperiaate toteutuu. Sananvapautta ei rajoiteta enempää kuin on välttämätöntä.

Nähdäkseni säännös täyttää myös rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimukset. Rikoslain 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi. Vastaava periaate sisältyy perustuslain 8 §:ään sekä Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artiklaan, Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklaan ja Yhdistyneiden Kansakuntien kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 15 artiklaan.

Korkein oikeus on viestintäsalaisuuden loukkausta koskevassa tapauksessa KKO 2025:56 vast ikään tulkinnut laillisuusperiaatetta. KKO:n mukaan (kohta 12) lainsäätäjän käyttämät käsitteet ja oikeusnormin soveltaminen edellyttävät lainkäyttäjän tulkintaa (HE 44/2002 vp s. 29 ja 34). Tulkinnan on kuitenkin oltava sopusoinnussa rangaistusuhalla tavoitellun suojan tarkoituksen

kanssa ja lopputuloksen kohtuudella tekijän ennakoitavissa (ks. esimerkiksi KKO 2019:44, kohta 15 ja siinä viitatut ratkaisut sekä KKO 2023:9, kohta 15). Nähdäkseni ehdotettu säännös täyttää laillisuusperiaatteen vaatimukset, vaikka esimerkiksi "On omiaan häiritsemään yleistä järjestystä" -kriteeri edellyttääkin tulkintaa.[3]

Vakavan kansainvällisen rikoksen kieltäminen esitetyssä muodossaan ei edusta sellaista ilmaisunvapautta, joka kuuluisi sananvapauden ydinalueelle. Jossakin tapauksessa ilmaisu saattaa loukata ihmisoikeutena turvatua yhdenvertaisuutta ja ihmisarvoa niin syvästi, että ilmaisu ei kuulu edes sananvapauden reuna-alueelle, vaan sananvapauteen vetoaminen olisi sananvapauden väärinkäyttöä. Kiihottamisrikoksen osalta perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa ratkaisukäytännössään katsonut, että kiihottaminen kansanryhmää vastaan ei nauti perustuslain sananvapauden tai esimerkiksi yhdistymis- ja kokoontumisvapauden suojaa (PeVL 40/2017 vp, s. 4, ks. myös PeVL 10/2000 vp, s. 3, PeVL 19/1998 vp, s. 6/II).

Journalistisessa tarkoituksessa, tieteellisessä tekstissä tai vaikkapa kansalaiskeskustelussa voitaisiin edelleen keskustella holokaustista ja vastaavista rikoksista ihmisyyttä vastaan. Myös näitä rikoksia koskevia tuomioita saataisiin kritisoida. Ehdotetun rikostunnusmerkistön täyttyminen edellyttäisi kaikissa tapauksissa sitä, että kiistäminen, puolustelu tai vakava vähättely olisi omiaan yllyttämään väkivaltaan tai vihaan ja häiritsemään yleistä järjestystä. Rikossäännöksen soveltamista rajoittaa myös se, että sananvapautta turvaavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan mukaan sananvapauden rajoitusten on oltava paitsi hyväksyttävän tarpeen vuoksi laissa säädettyjä, myös välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa.

Nähdäkseni kriminalisointi voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Kiinnitän huomiota vielä siihen, että kiihottamisrikosta koskevassa hallituksen esityksessä 317/2010 todetaan rotu- termin osalta seuraavaa: "Kiihottamispykälässä ja koventamisperustetta koskevassa säännöksessä samoin kuin puitepäätöksessä ja lisäpöytäkirjassa mainitaan perusteena rotu, vaikka on yleisesti tiedossa, ettei ole olemassa kuin yksi ihmisrotu. Rotu sanan käyttöön kiinnittää huomiota myös perustuslakivaliokunta, joka katsoo, ettei "tälle nykyaikaisen käsityksen mukaan ole tieteellisiä perusteita. Sana on

[3] Mainittakoon kuitenkin, että RL 17 luvun 1 §:n mukaisessa julkisessa kehottamisessa rikokseen on tältä osin korkeampi kynnys, kun siinä edellytetään, että teko "muuten *selvästi* vaarantaa yleistä järjestystä tai turvallisuutta" (kursivointi laatijan).

korvattavissa esimerkiksi termillä alkuperä.” (PeVL 26/2002 vp, s. 3/I).” Nyt puheena olevassa kriminalisoinnissa tätä sanaa ei mainita, mutta säännöksessä on viittaus RL 11 luvun 10 §:ään, jossa kyseinen sana mainitaan.

Porthaniassa, syyskuun 19. päivänä 2025

Päivi Korpisaari

Päivi Korpisaari

Viestintäoikeuden professori

Espoo